

УДК 343.26

12.00.08 кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право

ЗМІСТ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК ESSENSE OF IMPRISONMENT FOR A TERM

Сторчак Н. А.,

*доцент кафедри суспільствознавчої освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат юридичних наук,
доцент*

Стаття присвячена дослідженню категорії змісту позбавлення волі на певний строк. Аналізуються елементи змісту позбавлення волі та їх прояви. Встановлено співвідношення змісту і сутності позбавлення волі.

Ключові слова: позбавлення волі на певний строк, зміст позбавлення волі на певний строк, сутність позбавлення волі на певний строк, ізоляція, режим, строк позбавлення волі

Статья посвящена исследованию категории содержания лишения свободы на определенный срок. Анализируются элементы содержания лишения свободы и их проявления. Установлено соотношение содержания и сущности лишения свободы

Ключевые слова: лишение свободы на определенный срок, содержание лишения свободы на определенный срок, сущность лишения свободы на определенный срок, изоляция, режим, срок лишения свободы.

The article is devoted research of category the essence of imprisonment for a term. The author analyzes the elements of the essence of imprisonment. Correlations of the essence and connections of imprisonment have been investigated.

Keywords: imprisonment for a term; essence of imprisonment for a term; connections of imprisonment for a term; isolation; imprisonment's mode; term of imprisonment.

Формування поняття про позбавлення волі на певний строк не може бути повним без з'ясування змісту цього виду покарання. Він містить елементи, за допомогою яких досягаються цілі покарання, визначає правовий статус засудженого, і в цілому характеризує позбавлення волі як вид покарання.

Зважаючи на важливу науково-практичну роль змісту позбавлення волі, він є об'єктом уваги таких фахівців, як М. І. Бажанов, О. М. Джужа, М. А. Єфимов, І. М. Гальперін, А. Ф. Міцкевич, І. С. Ной, А. А. Піонтковський, Н. А. Стручков, Г. А. Туманов, А. І. Чучаєв та інші. Їх висновки є підґрунтям для дослідження категорії змісту позбавлення волі на певний строк, його складових та їх проявів, а також встановлення співвідношення змісту і сутності позбавлення волі, що ставиться за мету роботи.

Перш за все, слід відзначити, що одним із найбільш дискусійних питань є термінологічна визначеність, адже в юридичній літературі йдеться як про «зміст», так і про «сутність» покарання і часто різниця між ними не проводиться.

Дійсно, і те, й інше є характеристикою внутрішньої «побудови» предмета чи явища. Однак, якщо зміст включає в себе все, що входить у предмет (явище), у його структуру як деяка єдність елементів, їх взаємозв'язки між собою, а також всі його якості, то сутність є головною якістю предмета (явища), узагальненою характеристикою змісту, всією багатоманітністю його проявів [1, с. 519, 549; 2, с. 422, 444; 3, с. 40-41].

Виходячи з філософського розуміння сутності та змісту і розкриття науковцями цих понять відносно покарання, можна зробити висновок, що сутністю покарання, в тому числі позбавлення волі на певний строк, є те головне, незмінне, що характеризує покарання взагалі (незалежно від його виду), його внутрішню найважливішу сторону, його сенс, глибинні процеси, те, що виражає єдність його багатоманітних форм, обумовлює його властивості та відрізняє від змінних характеристик покарання, від інших явищ. Відповідно змістом позбавлення волі є певним чином упорядкована сукупність елементів, що утворюють явище цього покарання, їх взаємодія, тобто те, що продовжує сутність, але розкриває, конкретизує її відносно названого покарання (тому зміст позбавлення волі на певний строк відрізнятиметься від змісту інших видів покарань). Зміст обов'язково повинен якомога точніше визначатися у законі

(формалізуватися), адже це надає йому правомірності, обмеженості у впливі на засудженого і визначає його правовий статус.

Сутність і зміст покарання завжди знаходяться в єдності між собою, сутність покарання зумовлює його типові риси, якості та загалом сам зміст покарання. Виходячи із сутності і функцій покарання, законодавець встановлює його кінцеві цілі, яких прагне досягти держава, і відповідно до них визначає зміст покарання [4, с. 543-544; 5, с. 172; 6, с. 17; 3, с. 40; 7, с. 12-13].

Зміст позбавлення волі, дослідження якого є метою статті, фахівцями розглядається неоднозначно. Так, О. М. Джужа бачить у ньому різні елементи кари [5, с.170]. Н. А. Стручков – кару, властиву конкретному покаранню, яка виражається в ізоляції засудженого від суспільства, від певного середовища, у різноманітних правообмеженнях, яких зазнає громадянин через відбування покарання та у цілій низці обмежень побутового характеру, які несе із собою знаходження у виправно-трудоій установі [цит. за 4, с. 545; 6, с. 17].

М. А. Єфимов вважає, що зміст кари в позбавленні волі утворюють: ізоляція засудженого від суспільства; застосування до засудженого правил, які в своїй сукупності формують режим; застосування до нього у відповідних випадках заходів стягнення; покладення на засудженого низки специфічних обов'язків; відоме обмеження його трудових прав [цит. за 4, с. 544].

Г. А. Туманов писав, що позбавлення волі складається з таких елементів: обмеження свободи пересування засудженого; обмеження зв'язків засудженого із зовнішнім світом (ізоляція), що досягається поміщенням його до спеціальної установи; регламентація життя та побуту позбавленого волі [цит. за 4, с. 545].

На думку І. С. Ноя, зміст поняття позбавлення волі являє собою примус, який утворює кара, та примус, позбавлений кари (режим, вільний від кари, примус всіх здатних до праці ув'язнених займатися суспільно корисною працею, підвищувати свій загальноосвітній рівень і т. ін.), а також переконання [8, с. 35, 135].

І. М. Гальперін вважає найважливішим компонентом, який характеризує

зміст позбавлення волі, строк покарання та порядок, умови його відбування [9, с. 116].

А. І. Чучаєв та Є. Р. Абдрахманова вказують, що у цілому зміст позбавлення волі як виду покарання представлений його об'єктом, яким вони вважають правовий статус особи [6, с. 19, 28].

А. Ф. Міцкевич вважає, що змістом кримінального покарання є передбачені законодавством обмеження чи позбавлення прав і свобод засудженої особи, а також глибина, ступінь таких обмежень чи позбавлень [3, с. 36-37].

Отже, можна констатувати, що змістом позбавлення волі фахівцями визнається обсяг (межі) кари в даному покаранні, його конкретні каральні властивості, а також деякі його супровідні прояви (якщо його зміст розглядається ширше за каральні елементи). Наведені погляди не є безспірними. Так, сумніви викликають висловлювання про такі складові змісту позбавлення волі, як ізоляція від суспільства, адже засуджений скоріше ізолюється від зовнішнього світу, від середовища, в якому перебував до відбуття покарання; як заходи стягнення, що застосовуються до засуджених, оскільки вони не пов'язані зі злочином і не застосовуються до тих, хто не порушує режим відбування покарання; як стан судимості, адже це наслідок позбавлення волі, а не сутнісна його властивість. Неоднозначним також є зараз питання про те, чи є праця правом або обов'язком засудженого і чи можна її вважати карою.

Оцінюючи різноманітні точки зору та досліджуючи кримінальне та кримінально-виконавче законодавство, можна дійти висновків щодо відмежування сутності й змісту позбавлення волі, а також визначення їх складових. Так, сутністю позбавлення волі на певний строк об'єктивно можна вважати соціально-державний осуд діяння та особи, яка його вчинила, а також правообмеження засудженого, а змістом – ізоляцію, що передбачається відносно такої особи, режим та строк покарання.

Ізоляція зазвичай розуміється як поміщення засудженого до спеціальної

установи та пов'язані з цим обмеження у зв'язках із зовнішнім світом, у пересуванні, спілкуванні тощо [10, с. 590; 11, с. 68; 8, с. 29, 97; 4, с. 545, 557].

Ізоляція є незмінною складовою змісту позбавлення волі і зумовлює соціальну цінність такого покарання, що зокрема полягає в убезпеченні суспільства від подальшого завдання йому шкоди від суб'єкта злочину. Це відповідає змісту ст. 1 КВК України та ст. 58 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями 1955 р. [12; 13]. Крім цього, контакти із зовнішнім світом та інші прояви свободи просто повинні обмежуватися певними рамками, демонструючи відмінність від привілеїв та повноти свободи законослухняного громадянина та непривабливості теперішнього статусу засудженого. Забезпечуючи каральну силу позбавлення волі, активуючи механізми переконання і залякування, ізоляція здатна поєднувати каральні та виховні елементи і може досягати всіх цілей покарання.

Важливим для з'ясування є питання, якій саме ізоляції (повній або частковій) піддається засуджений і в яких сферах (фізичній чи духовній). Стосовно цього у юридичній літературі закріпилася думка, що мова йде тільки про фізичну ізоляцію, причому тільки часткову, оскільки фізично засуджений ізолюється лише від сім'ї, середовища та колективу, в якому знаходився до арешту [14, с. 7; 4, с. 551; 6, с. 19]. Хоча існують й інші погляди, наприклад, йдеться про повну ізоляцію і не тільки фізичну, а й духовну [15, с. 207].

Взагалі питання щодо визначення ступеня фізичної та духовної ізоляції при позбавленні волі на певний строк є складним. Фізична ізоляція обумовлюється поміщенням засудженого до кримінально-виконавчої установи закритого типу, де він перебуває під охороною і наглядом, не має свободи пересування, свободи вибору місця проживання, права вільно визначати свій спосіб життя і т. ін. Зв'язок (як фізичний, так і духовний) зі світом, із родичами, близькими, друзями звісно підлягає суттєвим обмеженням, але не можна сказати, що він абсолютно переривається. Тобто, як зазначає І. Л. Близнюк, не існує абсолютного поняття

«позбавлення волі» [16, с. 17]. Отже, доречніше говорити про часткову фізичну та духовну ізоляцію.

Про це свідчать положення кримінально-виконавчого законодавства, за якими засуджені до позбавлення волі мають право здійснювати листування з особами, що знаходяться за межами колонії (без обмежень), допускається навіть листування між особами, які перебувають у місцях позбавлення волі (але з певними обмеженнями); мають право одержувати та відправляти посилки, бандеролі, грошові перекази, одержувати передачі, причому зараз у кількості одержаних посилок (передач), бандеролей засуджені не обмежені; мають право на побачення з родичами, адвокатом, іншими особами; право на телефонні розмови (зараз без обмежень у їх кількості); направляються, як правило, для відбування покарання у виправну (виховну) колонію в межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до місця проживання до засудження; можливий короткочасний виїзд за межі колонії; допускається проживання разом із сім'єю в межах населеного пункту, де розташована колонія, відповідно до умов ч. 2 ст. 99 КВК України (ст.ст. 93, 99, 107, 110–114 КВК України) [12].

Щодо зв'язку з іншими особами, які знаходяться на волі (в тому числі не пов'язаними із засудженим раніше), то й він можливий. Наприклад, засуджений має право на консультацію і лікування з боку представників установ, що надають платні медичні послуги; адміністрація колонії сприяє у запрошенні священнослужителів; неповнолітні засуджені в порядку заохочення мають право відвідувати культурно-видовищні і спортивні заходи за межами колонії (в супроводі працівників колонії) та виходити за межі колонії (в супроводі батьків, інших близьких родичів) – ст.ст. 116, 128, 144 КВК України [12].

Крім цього, очевидно, що робота з виправлення злочинця не може здійснюватися без духовного впливу суспільства. Відповідно до цього засуджені до позбавлення волі мають право придбати, користуватися і зберігати періодичні видання, літературу; брати участь у роботі самодіяльних організацій і гуртків

соціально корисної спрямованості; одержувати освіту відповідно до законодавства; за проханням засуджених або за зверненням релігійної організації в неробочий час у колоніях проводяться богослужіння і релігійні обряди, а також засуджені мають право на придбання та користування релігійною літературою, іншими предметами і матеріалами релігійного призначення, використання яких не суперечить інтересам забезпечення ізоляції засуджених, іншим умовам виконання покарання, – ст.ст. 107, 109, 125–128 КВК України [12; 17; 18; 19].

Виховна робота у колонії може включати демонстрацію художніх відео- та кінофільмів, навчальних, документальних і науково-популярних кінофільмів, які мають виховне значення, радіо- і телепередачі, бібліотечну роботу (п.п. 72–74 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань) [20; 17].

Крім цього, законодавство передбачає участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених (ст. 25 КВК України) [12]. Це здійснюють, зокрема, спостережні комісії, служби у справах дітей, батьківський комітет і піклувальні ради при виховних колоніях, громадські організації [21, с. 147-157].

Дискусійним у юридичній літературі є питання про те, від чого ізолюється засуджений при позбавленні волі на певний строк. Чимало вчених, серед яких Є. Р. Абдраманова, Е. Р. Азарян, М. І. Бажанов, І. М. Гальперін, О. М. Джужа, М. А. Єфимов, К. Оробець, А. А. Піонтковський, Н. А. Стручков, С. В. Черкасов, А. І. Чучаєв, М. І. Якубович, вважають, що ізолюється особа «від суспільства» [22, с. 93; 23, с. 139; 9, с. 98; 5, с. 170; 11, с. 68; 24, с. 101-102; 25, с. 9; 6, с. 14]. На противагу цьому І. С. Ной, Г. А. Туманов стверджують, що ізоляція відбувається не від суспільства, а «від зовнішнього світу» [8, с. 145; 4, с. 545], а С. І. Дементьєв, А. Л. Дзигарь та деякі інші автори вказують на ізоляцію «від сім'ї, середовища та колективу» [14, с. 6-7; 26, с. 114; 4, с. 551]. Крім цього, в окремих вироках місцевих судів Миколаївської області, вивчених нами, йдеться про ізоляцію засудженого від «громадськості», але переважною є вказівка у вироках на ізоляцію «від суспільства».

Попередній розгляд ізоляції та її проявів засвідчує, що однозначно сказати, від чого засуджений до позбавлення волі на певний строк ізолюється, доволі складно. Із зовнішнім світом (світом за межами колонії) він може підтримувати зв'язок через засоби масової інформації, громадські організації, дистанційне навчання, звернення до владних суб'єктів на підставі ч. 1 ст. 8 КВК України, персонал колонії, роботу на підприємстві за межами колонії, прокурора, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших осіб, які можуть відвідувати колонію відповідно до ст. 24 КВК України [12]. Суспільні відносини за участю засуджених мають місце, адже засуджені продовжують користуватися громадянськими та політичними правами і свободами та можуть впливати на суспільство, зокрема, через активне виборче право; суспільство бере участь у виправленні і ресоціалізації засуджених і одним із результатів покарання має бути їх ресоціалізація; книги, преса, фільми, концерти, які доступні для засуджених, – це надбання суспільства, його культури; відносини, які виникають у зв'язку з виконанням покарання, теж є суспільними відносинами. Від сім'ї як соціального осередку засуджені повністю не ізолюються (а дехто з них можливо й не мав сім'ї), їм дозволяється укладати шлюб.

При цьому можна сказати, що ізоляція від звичайного середовища, від колективу, зокрема трудового, в якому засуджений перебував, знаходячись на волі, дійсно має місце. Тому можливо говорити про часткову фізичну та духовну ізоляцію від зовнішнього світу, який дійсно стає зовнішнім для засудженого, і, як правило, надзвичайно жаданим, що охоплює і певні сфери суспільства, і сім'ю, і трудовий та інший колективи, і середовище.

Ізоляція засудженого до позбавлення волі на певний строк як необхідну ознаку передбачає певний порядок її здійснення. Цей порядок реалізується в межах встановленого режиму виконання і відбування покарання. Без з'ясування його складових не можуть бути остаточно визначені сутність і зміст позбавлення волі, він конкретизує правообмеження засудженого, забезпечує реалізацію кари,

виправлення засудженого та запобігання новим злочинам.

Законодавство вузько розуміє режим у виправних і виховних колоніях – як встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених (ч. 1 ст. 102 КВК України). Але зазначає, що режим створює умови для суспільно корисної праці засуджених, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, соціально-виховної роботи та громадського впливу (ч. 3 ст. 102) [12]. Таким чином, опосередковано у КВК України знайшов відображення широкий підхід у розумінні режиму як всієї сукупності засобів, за допомогою яких здійснюється процес досягнення цілей покарання, регулювання всіх сторін життя ув'язнених у колоніях, у тому числі праці, виховної роботи, навчання [8, с. 55; 21, с. 387-388; 10, с. 588].

Отже, режимом охоплюються й правила поведінки, що не виражають каральну сутність позбавлення волі, на чому особливо наголошував І. С. Ной [8, с. 32-33, 93, 136-137]. Із цим можна погодитися, адже і праця, і освіта, і соціально-виховна робота із засудженими здійснюється у суворо регламентованому порядку, а крім того це свідчить, що не можна однозначно називати сутністю позбавлення волі лише кару, адже каральний заряд мають не всі прояви даного покарання. Режим позбавлення волі на певний строк виконує каральну, виправно-виховну, попереджувальну функції і його можна визначити як правила, за якими здійснюється процес виконання і відбування покарання, його послідовність, тобто порядок і умови.

Не є каральним елементом праця засуджених. Вона є важливим засобом виправлення людини – для того, щоб робота з обов'язку стала її життєвою потребою, законним джерелом існування. Пов'язані із працею вимоги –

дотримуватися трудової дисципліни, виконувати правила техніки безпеки, а також бути ввічливими з адміністрацією колонії та іншими засудженими, виконувати санітарно-гігієнічні правила – дисциплінуюче впливають на засудженого. Цьому ж сприяє встановлений розпорядок дня. Заробіток дає змогу відшкодувати вартість харчування, одягу засудженого тощо; зарахувати кошти на особовий рахунок, пересилати їх родичам, виплачувати аліменти тощо; окремим категоріям засуджених дозволяється не працювати (ст.ст. 118–122 КВК України).

Поки праця є обов'язком для засуджених (ч. 1 ст. 118) [12], вона входить до змісту даного покарання (це простежується ще з XVII ст., хоча з різницею у цілях застосування праці), а отже передбачається його сутністю.

А от деякі режимні заходи, зокрема стягнення, які застосовуються щодо засуджених до позбавлення волі, хоча й носять каральний характер, проте не належать до сутності покарання, визначаються не у формі судового вироку та обумовлюються не злочином, а дисциплінарним проступком, вчиненим засудженим.

Визнаючи за ізоляцією та режимом як каральні, так і некаральні властивості, окрему увагу слід приділити ступеню карального впливу. Він є свідченням співрозмірності покарання вчиненому злочину та засвідчує різницю у статусі засудженого і законослухняного громадянина. Ступінь карального впливу залежить від виду колонії та її ділянки за принципом «чим суворіше режим, тим значніше ізоляція» [21, с. 390; 14, с. 9; 26, с. 115; 8, с. 139; 4, с. 557]. Так, ступінь ізоляції більш значний у ділянках посиленого контролю колоній максимального рівня безпеки, де засуджені проживають у приміщеннях камерного типу, – ст. 140 КВК України [12].

Таким чином, режим може виступати як своєрідний регулятор каральної сили самого факту позбавлення волі [4, с. 67, 92]. У зв'язку із цим не можна не підкреслити, що в Україні та інших пострадянських країнах в останні двадцять років йде неперервний процес гуманізації та лібералізації режиму відбування

позбавлення волі на певний строк, оскільки очевидно, що надмірне захоплення каральними елементами може призвести до негативних наслідків і в першу чергу до моральної деградації засудженого, його озлоблення тощо.

Описані вище незручності для засуджених та їх можливі страждання, прояви ізоляції та режиму позбавлення волі на певний строк передбачають певні часові рамки. Невід'ємною ознакою досліджуваного покарання є строковість, обмеженість у часі, що забезпечує співрозмірність позбавлення волі за злочини різної тяжкості та «вимірює» соціальний і державний осуд. Отже, міра (розмір) покарання у виді позбавлення волі на певний строк виявляється саме як «строк». Строком позбавлення волі можна вважати певний період у часі (а не момент у часі), який визначається роками, місяцями, а іноді й днями (а не календарною датою чи вказівкою на подію).

Строк позбавлення волі, на нашу думку, є складовою змісту даного покарання, хоча фахівці, як правило, обходять увагою це питання, розглядаючи строк лише як формалізуючу засаду, як кількісну характеристику. При аналізі цієї проблеми виходимо з раніше зробленого нами висновку, що змістом позбавлення волі на певний строк є певним чином впорядкована сукупність елементів, які утворюють явище цього покарання, їх взаємодія, тобто те, що продовжує сутність, але розкриває, конкретизує її відносно цього виду покарання (тому зміст позбавлення волі на певний строк відрізняється від змісту інших видів покарань).

Відповідно до цього строк є елементом, що утворює явище даного покарання, адже надає йому об'єктивності у часі. Строк відрізняє його від інших покарань, зокрема довічного позбавлення волі. Строк конкретизує сутність (осуд і правообмеження), зокрема міра осуду діяння та особи позначається на тривалості строку покарання, а строк, відповідно, свідчить про суворість осуду; вказує на тривалість, а не разовість застосування правообмежень. Строк має каральний ефект – за весь цей час особа зазнає обмежень і позбавлень, що об'єктивно можуть завдавати їй страждань, тож тривалість позбавлення волі визначає величину

моральних і фізичних страждань. Має й виховний ефект – за цей час повинні сформуватися позитивні соціальні настанови, реалізуватися цілі виправлення і запобігання. На досягнення цілей позбавлення волі впливають не лише ізоляція і режим, а й строк їх дії для особи (у зв'язку з чим і ставиться питання про доцільність тієї чи іншої тривалості позбавлення волі). Таким чином, строк не є правообмеженням, але будучи відображенням сутності, входить до змісту позбавлення волі.

За строком позбавлення волі в Україні є одним із найсуворіших строкових покарань, при цьому має досить високу нижню межу та порівняно невисоку верхню межу (з огляду на минуле вітчизняне та сучасне зарубіжне законодавство).

У зарубіжній практиці для варіювання строків позбавлення волі була реалізована «система невизначених вироків» (зокрема, вона існувала у Великій Британії і сьогодні використовується у США). Такий підхід передбачає, що суд, призначаючи покарання, у вирокі встановлює лише верхню і нижню межу (у рамках фелонії певного класу), наприклад, від 1-го до 99-ти років, а реальний строк визначається тюремною адміністрацією (залежно від самого злочинця, його бажання виправитися), яка може умовно-достроково звільнити особу [27, с. 174-175; 28, с. 49; 29, с. 184-187; 30, с. 122]. На практиці це призводить до суттєвої різниці у строках позбавлення волі за однакові злочини, вчинені за схожих обставин, та до розширення розсуду суддів, тюремного керівництва і рад із умовно-дострокового звільнення, за що ця система різко критикується [27, с. 175; 6, с. 44, 54].

В Україні ж, яка належить до континентальної системи права з її пріоритетом закону та його регулюючої сили, позбавлення волі, особливо у рамках сучасного процесу його оптимізації і гуманізації, поза мірою (розміром, строком) існувати не може, інакше воно втрачає свою визначеність і змістовність, перетворюється у безмежний примус і свавілля. Строк позбавлення волі дозволяє дозувати таке

покарання, у всьому його обсязі виділити та конкретизувати його необхідну частину. Тому поза цим кількісним показником, який одночасно відображає сутність заходу примусу, індивідуально-визначене покарання у виді позбавлення волі на певний строк просто не може існувати.

Підсумовуючи дослідження категорії змісту позбавлення волі на певний строк, можна зробити висновки, що сутність і зміст покарання завжди знаходяться в єдності між собою, сутність покарання зумовлює його типові риси, якості та загалом сам зміст покарання; сутністю позбавлення волі на певний строк є соціально-державний осуд діяння та особи, яка його вчинила, а також правообмеження засудженого, а змістом є ізоляція, режим і строк покарання; при реалізації позбавлення волі на певний строк має місце часткова фізична та духовна ізоляція від зовнішнього світу (від певних сфер життя суспільства, сім'ї, колективу, середовища); зміст позбавлення волі має карально-виховне навантаження; зміст позбавлення волі повинен якомога точніше визначатися у законі, адже це надає йому правомірності, обмеженості у впливі на засудженого і визначає його правовий статус.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Философский словарь [Текст] / Под ред. И. Г. Фролова. – М. : Республика, 2001. – 719 с.
2. Философский энциклопедический словарь / [Редакторы-составители : Губский Е. Ф., Кораблева Г. В., Лутченко В. А.]. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 576 с.
3. Мицкевич А. Ф. Уголовное наказание : понятие, цели и механизмы действия [Текст] / А. Ф. Мицкевич. – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юрид. центр Пресс», 2005. – 327 с.
4. Энциклопедия уголовного права : [многотомное издание] / [Отв. ред. В. Б. Малинин]. – СПб. : Издание профессора Малинина, 2005 – 2008. Т. 8. Уголовная ответственность и наказание. – 2007. – 798 с.
5. Кримінально-виконавче право України (Заг. та Особл. частини) : навч. посіб. / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 298 с.
6. Чучаев А. И. Лишение свободы и проблемы его реализации [Текст] : учебное пособие / А. И. Чучаев, Е. Р. Абдрахманова. – Ульяновск : УлГУ, 1996. – 124 с.

7. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України [Текст] : навч. посібник для студ. юрид. ф-тів вищ. навч. закл. / Т. А. Денисова. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2004. – 152 с.
8. Ной И. С. Теоретические вопросы лишения свободы [Текст] / И. С. Ной. – Саратов : Издательство Саратовского университета, 1965. – 167 с.
9. Гальперин И. М. Наказание : социальные функции, практика применения [Текст] / И. М. Гальперин. – М. : Юрид. лит., 1983. – 208 с.
10. Велько Н. В. Режим виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі (історія та сьогодення) / Н. В. Велько // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні та політичні науки. Випуск 38. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – С. 587 – 592.
11. Курс советского уголовного права. Часть общая : в 6 т. / [ред. коллегия : Пионтковский А. А. и др.]. – М. : «Наука», 1970. – Т. 3. Наказание. – 350 с.
12. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.03 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
13. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями від 30.08.55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
14. Дементьев С. И. Лишение свободы как мера уголовного наказания [Тексты лекций] / С. И. Дементьев. – Краснодар : «Советская Кубань», 1977. – 64 с.
15. Пономаренко Ю. А. Виды наказаний по уголовному праву Украины [Текст] : монографія / Ю. А. Пономаренко. – Харьков : Издательство "ФИНН", 2009. – 344 с.
16. Близнюк И. Л. Гуманизация исполнения наказания в виде лишения свободы и проблемы дозволений, запретов в исправительно-трудовом праве Украины [Текст] : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / И. Л. Близнюк ; [Украинская академия внутренних дел]. – К. , 1992. – 24 с.
17. Стан організації соціально-виховної роботи та психологічного забезпечення ресоціалізації засуджених [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/punish>. – Назва з екрану.
18. Список громадських організацій, які на постійній основі співпрацюють з регіональними управліннями та установами Державної кримінально-виконавчої служби України станом на 1 січня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish>. – Назва з екрану.
19. Інформація про організацію навчання засуджених в установах виконання покарань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article>. – Назва з екрану.
20. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25.12.03

№ 275 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

21. Гель А. П. Кримінально-виконавче право України [Текст] : навч. посібник / Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С.; за ред. проф. А. Х. Степанюка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.
22. Азарян Е. Р. Преступление. Наказание. Правопорядок [Текст] / Е. Р. Азарян. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 203 с.
23. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву [Текст] / М. И. Бажанов. – К. : Вища школа, Голов. изд-во, 1980. – 216 с.
24. Оробець К. Суспільна небезпечність як підстава встановлення меж кримінально-правової санкції за вчинення злочину / К. Оробець // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 12. – С. 87 – 91.
25. Черкасов С. В. Кримінологічна концепція альтернативних мір покарання [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. В. Черкасов ; [Одеська національна юридична академія]. – Одеса, 2005. – 19 с.
26. Дзигарь А. Л. Уголовные наказания : эволюция и перспективы [Монография] / А. Л. Дзигарь. – Краснодар : Изд-во Краснодарского университета, 2001. – 201 с.
27. Малиновский А. А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права [Текст] / А. А. Малиновский. – М. : Межд. отношения, 2002. – 545 с.
28. Мелешко Н. П. Уголовно-правовые системы России и зарубежных стран (криминологические проблемы сравнительного правоведения, теории, законодательная и правоприменительная практика) [Текст] / Н. П. Мелешко, Е. Г. Тарло. – М. : Издательство «Юрлитинформ», 2003. – 304 с.
29. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии : Общая часть уголовного права / Отв. ред. Н. Ф. Кузнецова. – М. : Юрид. лит., 1991. – 288 с.
30. Савченко А. Застосування смертної кари та позбавлення волі у США / А. Савченко // Право України. – 2005. – № 6. – С. 120 – 123.